

TÓTH LÁSZLÓ

Csend, titok, transzcendencia

Futam Milan Kraus versei elé

Milan Kraus (1924–2006) a 20. századi (modern) szlovák költészet – versei súlyához, jelentőségéhez mérten kevésszer méltányolt – alkotója Tiszolcon született, majd besztercebányai, rimaszombati és szülvárosa-beli gimnáziumi évek után 1943-ban került a szlovák fővárosba, ahol elvégezte a hittudományi főiskolát. Kezdetben evangélikus lelkészként működött, 1952-től a patinás szlovák irodalmi folyóirat, a Slovenské pohľady, majd a Slovenský spisovateľ kiadó szerkesztője lett. Első verseit tizenöt éves korában közölte; költői pályáját egyfajta újszimbolista, impresszionista lírai hagyomány jegyében, meglehetősen társtalanul kezdte a második világháború éveiben, ekkor jelent meg, 1944-ben első verseskönyve is. A háború természetesen neki is meghatározó élménye, ami első két-három kötetére erősen rányomta a bélyegét (nem mindig pozitív értelemben). Lényegében azonban mindvégig magányos – költői iskolákhoz, csoportosulásokhoz, divatokhoz nem csatlakozó, a 20. századi szlovák költészet fősodrain kívül maradó, aránylag ritkán megszólaló, következetesen a maga útját járó – költő maradt egész életében. Legjobb – a körülötte levő világ tényeitől, ihletésétől sem elzárkózó, nagyfokú reflexivitásra is fogékony, ám az elsődleges élményt magától mindig kellő távolságra eltartó – verseit egyfajta misztika és a transzcendens iránti vonzalma hatja át; eredeti képzettársításai, szövegeinek filmszerű vágásai, zaklatott ritmusa, puritán nyelve, s nem utolsósorban nyugtalanító kérdései – mert Milan Kraus a (rá)kérdező költők fajtájából való – sajátos arcélű, izgalmas poétát mutatnak, akinek versei az emberben rejlő belső kozmoszra, belső végtelenre engednek rálátást, s melyekben a *titok* mint egyetemes transzcendens tapasztalat kerül boncasztalra. Költészetét, szűkszavú, a belső csendekre, kihagyásokra és elhallgatásokra építő verseit egyértelmű (lényegi) rokonság köti a holani lírához – a cseh költő szófukarságához, hermetizmusához, s bizonyára az sem véletlen, hogy törekvései a magyar olvasót – bár távolról – részben Pilinszky János halk miszticizmusára, részben pedig Nemes Nagy Ágnes „tárgyilagos személyességére” vagy Rába György látomássűrítményeire emlékeztethetik (érdekesség, hogy Rábával mindketten egyazon évben születtek, de Pilinszkytól és Nemes Nagytól is mindössze két-három év választja el). Életében mindössze kilenc verseskönyve jelent meg; ezek közül a másfél évtizedes hallgatás után közreadott, 1969-es

Načatá pečať (Feltört pecsét) jelentette számára az igazi áttörést, filozofikus-reflexív lírájának ez az első kicsúcsosodása; az utolsó előtti, az 1998-as *Ťažkosplavné more* (Nehezen hajózható tenger) különös atmoszférájú-sűrítményű prózaverseiből válogat (Rába Györggyel például az is rokonságba hozza, hogy mindkettőjük pályáján milyen jelentős helyet foglal el a verspróza), melynek a „szavak ércéből” acélkeménységűvé edzett, szinte már aszketikus ökonómiájú opusai a prózaversnek a maga belső ritmusára hallgató, különleges típusát hozzák létre, melyek a valóságot szinte látomásként élik meg, látomásaik pedig a legvaskosabb valóságot vetítik elénk. E sorok írója személyesen is ismer- te, dedikált kötetei vannak tőle, a Szlovák Írószövetség hajdani, nagy élettől hangos pozsonyi – Nyerges utcai – klubjának jellegzetes arca volt, társasága mintha minden alkalommal külön kis szigeten lett volna vele; embernek is olyan volt, amilyenek a verseiből meg lehetett ismerni: csendes, szelíd és *pontos*, hiteles; külsőre visszafogott, jámbor, de ha megszólalt, nem tévesztett szót, s amit mondott: súlya volt. Horvát, román és svéd költőket fordított szlovákra (például Dragutin Tadijanovicot, Marin Sorescut, illetve Edith Södergrant); magyar fordításban szlovákiai magyar, illetve magyarországi lapok, folyóiratok közölték az 1970-es évektől vagy kéttucatnyi versét, melyek közül néhány egy-két antológiába is bekerült (Baka István, Tandori Dezső, Zádor András, s főképp az alábbi ver- sek fordítójának átültetésében).

Ante Vukov: **ART**, Akció, 1974

